

li. Obstajala je tudi razlika med samoidentifikacijo vlaškega prebivalstva in percepcijo Vlahov s strani »drugih«. Poudariti kaže, da so se med Vlaha znašli posamezni pripadniki drugih etničnih skupin, ki prvotno niso bili pravoslavne vere, in da je del vlaškega pravoslavnega prebivalstva v dolgem procesu katoliške prenovne prestopil v rimskokatoliško vero. Varaždinski generalat je v prvih desetletjih 17. stoletja, zaradi privilegiranega položaja Vlahov (statut iz leta 1630) predstavljal magnet za priseljevanje z vseh strani, zdaj pretežno nevlaškega in nepravoslavnega prebivalstva. Na tem območju so pravoslavni Vlaha v začetku stoletja predstavljali več kot dve tretjini populacije in so se odtelej še krepili, medtem ko je njihov delež v (banski) Križevski županiji v istem času dosegel le okoli sedmino, nato pa se je samo še zmanjševal. Od konca 17. stoletja dalje (premik Osmanske meje po letu 1699 na vzhod in jug) so znatno številčno in procentualno zmanjšanje doživeli tudi pravoslavni v Varaždinskem generalatu, potem ko so v največjem delu obmejnega območja izgubili status »prve obrambne črte«. Med priseljenci so za slovensko zgodovino posebej pomemben segment prebegi z zemljiških gospodstev v slovenskem etničnem prostoru. Petrić deloma na ta način razlaga poreklo Kranjcev, ki so se tako v županiji kot v generalatu naseljevali izrazito disperzirano, priimek Kranjec pa naj bi bil odraz prikrivanja identitete. Odpira tudi vprašanje izvora t. i. Dolencev in se dotika poimenovanja ter identitete staroselskega kajkavskega prebivalstva – »Slovencev«. Predmet njegove obravnave so vse etnične skupine do Judov, Bolgarov in Nemcev. Proces priseljevanja, kot poudarja avtor, kaže, da nikakor ni mogoče govoriti izključno o hrvaško-srbskih/srbsko-hrvaških etničnih relacijah. Metodološko in vsebinsko je zanimiv njegov poskus rekonstrukcije skupnega števila prebivalstva v generalatu in županiji, ki je privedel do ključne ugotovitve, da se je celotna populacija od začetka do konca 17. stoletja več kot potrojila (s približno 28.000 na 84.000 prebivalcev).

Zadnje poglavje, posvečeno naseljem, ločeno obravnava meščanska in ruralna naselja. Tipe meščanskih naselij klasificira v pet skupin od svobodnih kraljevskih mest do trgov, ki so se preobrazili v vasi, in ugotavlja, da je bil proces (re)urbanizacije najintenzivnejši do srede 17. stoletja, ko je najmočnejše napredovala celotna kolonizacija. Stopnja urbaniziranosti se v Križevski županiji ni spremenila, opazno pa se je z nastankom trgov povečala v Varaždinskem generalatu, kjer je sicer ostajala dvakrat nižja kot v županiji. Za potrebe raziskovanja obeh sosednjih prostorov je Petrić ponudil novo klasifikacijo ruralnih naselij, pri kateri imajo občutno največjo vlogo naravne danosti.

Monografija Hrvoja Petrića ne samo na strogo znanstven, ampak tudi na bralcu prijazen in nazoren način posrečeno združuje obravnavo prostora in

družbe s tretjim dejavnikom – okoljem. Nakazani smeri raziskav zadnje čase vse bolj sledi tudi slovensko zgodovinopisje o starejših obdobjih, s katerim je kolega Petrić že pred desetletjem vzpostavil »trajne povezave«.

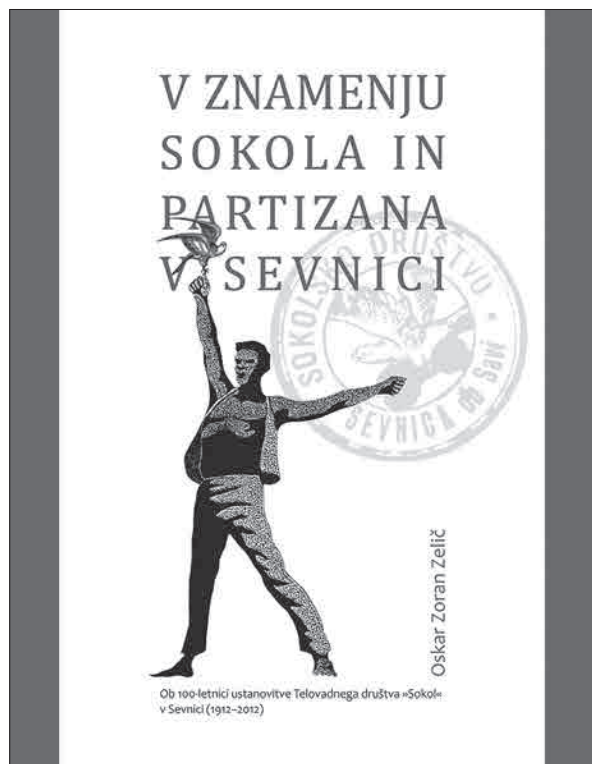
Boris Golec

Oskar Zoran Zelič: V znamenju Sokola in Partizana v Sevnici. Sevnica: Športno društvo Partizan Sevnica, 2012, 107 strani.

Monografija, ki je pred nami, je rezultat večletnega preučevanja gradiva in zbiranja materiala s strani avtorja Oskarja Zorana Zeliča. Zelič je že v preteklosti raziskoval in izdal številne publikacije in monografije, vezane na zgodovino svojega domačega kraja Sevnice. Objavil je publikacijo Godbeništvo v Sevnici (2003), monografije Župnija sv. Nikolaja v Sevnici (2003), Po sledih obrtništva v Sevnici (2006), V čas zapisana sevniška partitura (2008) in Sevnica – stoletje na razglednicah (2009), kot urednik in soavtor pa je sodeloval tudi pri izdaji številnih drugih del. *V znamenju Sokola in Partizana v Sevnici* predstavlja zaokroženo celoto zgodovine telovadnega društva vse od prvih korakov delovanja pa do danes. Avtor je na osnovi preučevanja časopisnih virov, ustnih pričevanj in slikovnega gradiva pomembno dopolnil zgodovinsko, kulturno in športno podobo Sevnice. Na celovit in sistematičen način je predstavil kronološko sosledje dogodkov, ki so ključno vplivali na delovanje in razvoj društva.

Pričujoče delo je avtor ob upoštevanju kronološkega vidika smotrno razdelil v tri sklope, s čimer je ustvaril dober pogled na delovanje društva pred drugo svetovno vojno ter po njej. V prvem delu, ki ga je avtor naslovil *V znamenju Sokola* v Sevnici, nam oriše začetke delovanja društva, ki segajo v avstrijsko monarhijo. Predstavi politično dogajanje tedanjega časa, ki je bilo ključno za nastanek in razvoj različnih društev. Sokolsko gibanje se je začelo na Češkem in se je v kasnejših letih pod idejo združitve slovanskih narodov razširilo še na ostala območja. V Slovenijo so idejo o sokolstvu prinesli študentje, ki so študirali v Pragi in so leta 1863 ustanovili telovadno društvo Gimnastično društvo Južni Sokol. Sokolska ideja je vzpodbujala narodno in kulturno zavest ob telovadbi v disciplini vzgajanja telesa in duha. Gibanje se je konec 19. stoletja organizacijsko okrepilo in začelo postopno širiti mrežo društev. Avtor poudarja, da je bilo leto 1905 za slovensko sokolstvo prelomno, saj jim je oblast dovolila, da se združijo v slovensko sokolsko zvezo. Odraz boljše povezanosti med telovadci je tudi enotna sokolska uniforma, ki je imela

veliko nacionalno in politično simbolno moč. Krepitev slovenske narodne zavesti se je začela kazati tudi v Sevnici in tako je bila z nekaj predhodnimi zapleti leta 1908 prvič organizirana športna dejavnost. Leto kasneje je sevniški odsek prvič organiziral javno telovadbo z ljudsko veselico. Sredi leta 1912 se je sevniški sokolski odsek osamosvojil in postal samostojno društvo, imenovano Telovadno društvo »Sokol« v Sevnici. Prvotno navdušenje na novoustanovljenem društvom ni trajalo dolgo, saj je delovanje prekinila prva svetovna vojna. Oblasti so ob izbruhu vojne prepovedale delovanje slovenske sokolske zveze in vseh v njej delujočih sokolskih društev, vendar posejano seme telovadnega društva ni zamrlo.

V drugem sklopu, naslovljenem Sevniški Sokol med svetovnimi vojnami, avtor opiše delovanje društva v tem obdobju. Poudarja, da ideja Sokolstva med vojno ni zamrla in da je bilo možno sokolsko organizacijo hitro obnoviti. Število članov se je po vojni povečalo in tako štelo nad sto vadečih privrženecv sokolstva. Zaradi razkola v politiki je prišlo tudi do razkola v društvu. Razdelili so se na Orle, ki so bili bolj privrženi slovenstvu, in na Sokole, ki so bolj stremeli k jugoslovanstvu. Na Vidov dan leta 1919 so na prvem skupnem sokolskem zboru v Novem Sadu izglasovali Sokolsko zvezo Srbov, Hrvatov in Slovencev pod geslom »Ena država, en narod, eno sokolstvo!«. Izglasovali so tudi program, ki jim je določal politično pripadnost in jih tako postavil nasproti katoliški zvezi Orel. V naslednjih letih je sevniški Sokol poleg telovadne dejavnosti razširil svoje delovanje tudi na dramski in godbeni odsek. Omenimo naj še avtorje-

vo zanimivo navedbo, da je bilo za društvo zelo pomembno leto 1929, saj je tistega leta kralj Aleksander ustanovil enotne vsedržavne telovadne organizacije – Sokol Kraljevine Jugoslavije in s tem sokolsko idejo povzdignil kot nosilko narodne vzgoje. Sistematično opiše tudi vse vidne člane, ki so aktivno sodelovali v društvu, in nazorno prikaže vse odmevne dogodke s priloženimi fotografijami. V nadaljevanju opiše tudi dogajanje tik pred drugo svetovno vojno, kjer poudari, da je pripadnost društvu rasla, vendar jo je prekinil prihod nemških okupatorjev. Ti so številne vidne članke društva zaprli ali izgnali, samo delovanje društva pa grobo zadušili.

Drugi del študije avtor sklene s pogledom na dejavnosti, ki jih je izvajalo društvo. Poudari, da se društvo ni ukvarjalo samo z vzgojo telesa, ampak da so veliko pozornost posvečali tudi kulturno-prosvetnim in družabnim prireditvam, kot so gledališke in lutkovne predstave, izleti, veselice in druge zabavne prireditve. V nadaljevanju opiše delovanje godbenega, lutkovnega in prosvetnega odseka društva.

Tretji sklop monografije avtor prične s kratkim opisom fizkulturenega društva Sevnica, ki je bilo ustanovljeno neposredno po drugi svetovni vojni. Vede nje o delovanju društva ni ohranjeno v pisnih virih, ampak se nanaša zgolj na skromna ustna pričevanja. Zelič nato nadaljuje poglavje z opisom društva za telesno vzgojo »Partizan« Sevnica, ki je nasledil Fizkultureno društvo Sevnica. Nadalje pojasni spremembo imena, ki je temeljilo na simbolu junaštva, požrtvovalnosti, nesebičnosti, tovarištvu in ljubezni do domovine. Samo delovanje društva se po vojni ni bistveno spreminjalo, ampak je nadaljevalo utečene športne dejavnosti. Avtor poudarja, da je bilo društvo v petdesetih in šestdesetih letih glavno in edino središče družabnega in kulturnega življenja mesta. Se je pa spopadalo s številnimi težavami, kot je bilo na primer finančno vprašanje za urejanje, vzdrževanje igrišč, nabavo rekvizitov, kakor tudi financiranje sprotih stroškov kurjave, razsvetljevanja in čiščenja. Problem je predstavljalo tudi stalno pomanjkanje vodstvenega kadra. Društvo je svoje delovanje nadaljevalo tudi v sedemdesetih in osemdesetih letih, vendar bolj v okrnjeni obliki. V devetdesetih letih pa se je stanje društva poslabšalo. Spremenjene družbene razmere in vrednote, spremenjen način financiranja s strani občine, pomanjkanje sredstev in vse močnejše sekcije, ki so videle večje priložnosti v lastni samostojnosti, so privedle do tega, da so se sekcije znotraj sevniškega Partizana osamosvojile in ustanovile lastna društva. Boljši časi za društvo Partizan so se začeli po letu 2000. Stekla so pogajanja o novi izgradnji telovadnega doma in tako se je leta 2005 začela gradnja športnega doma, ki nudi boljšo infrastrukturo in več funkcionalnih površin.

V zaključnem poglavju avtor poda podrobnejši opis delovanja sekcij, ki so po drugi svetovni vojni delovale pod okriljem društva Partizan. Avtor mo-

nografijo zaključí z optimističnimi željami za svetlo prihodnost društva. V letu 2012 je sevniški Partizan kot naslednik predvojnih sokolov aktivno pristopil k praznovanju bližajoče se 100-letnice »Telovadnega društva Sokol« v Sevnici. Glede tega poudarja, da aktivne priprave skupine za prosto vajo pomeni ponovno oživitve delovanja društva v upanju, da se zopet razvijejo različne športne sekcije.

Pričujoča knjiga je delo, s katerim je avtor uspel z lastnimi raziskavami sestaviti izredno zanimivo in berljivo zgodbo o telovadnem društvu iz Sevnice. To mu je omogočalo sistematično raziskovanje časopi-snih virov in zbiranje ustnih izročil številnih infor-matorjev. Monografija Zeliča nas seznanja z bogato zbirko slikovnega materiala, s katerim nam še bolj približa oris zgodovinskega dogajanja in pokaže av-torjevo skrbno željo po ohranitvi kulturne dediščine.

Andreja Jankovič Deržič

Jure Gašparič: Državni zbor 1992–2012. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2012, 378 str. (Zbirka Razpoznavanja = Recognitiones; 17)

Osamosvojitve Slovenije je prinesla velike spremembe tudi v političnem sistemu mlade države. Nov ustavni sistem je kot temelj demokratičnega odločanja v državi postavil Državni zbor, kot osrednji zakonodajni organ. Kot drugi dom mu je bil dodan Državni svet, ki pa Državnemu zboru ni enakopraven. Jure Gašparič v knjigi, ki je izšla ob dvajsetletnici dela Državnega zbora, opisuje njegov razvoj skozi več smiselnih poglavij. Za začetek nam predstavi pot, po kateri je bil v ustavni sistem vključen Državni zbor. Takoj ob osamosvojitvi je funkcijo parlamenta opravljala stara, kot avtor ponekod imenuje, kardeljanska skupščina. Ta skupščina je leta 1991 sprejela ustavo in v njej določeni parlament t. j. Državni zbor je bil prvič izvoljen konec leta 1992.

Po dolgi razpravi je bil Državni zbor opredeljen kot zbor z 90 poslanci, čeprav so bile ideje tudi o višjem številu. Dve mesti sta rezervirani za zastopnike italijanske in madžarske narodnosti, poslanci pa so izvoljeni na splošnih, tajnih in neposrednih volitvah. Po uvodnem poglavju sledijo tri podobno obsežna poglavja, kjer avtor predstavlja tri sklope državnozbornske zgodovine – šest mandatnih obdobj, temeljne značilnosti dela in poglavje o liku in delu poslanca. Prvi dve poglavji obsegata po okoli 100 strani in zadnje nekaj več kot 40 strani.

Predstavitev šestih mandatnih obdobj Državnega zbora je nakazana že v naslovih posameznih pod-poglavij vsakega mandata. Gašparič je že z naslovi

opozoril na temeljno nalogo, s katero se je DZ v do-ločenem mandatu spopadal, oz. z naslovom opozori na kakšno drugo značilnost mandata. Prvo podpo-glavje nosi naslov *Prvo mandatno obdobje – v zname-nju tranzicije*. Z naslovom je Gašparič opozoril, da se je v omenjenem mandatu DZ spopadal predvsem z zakonodajo, ki je bila nujna za preobrazbo slovenske družbe in gospodarstva po odhodu iz Jugoslavije in po uvedbi novega gospodarskega sistema. Ker je šlo seveda za prvi sklic parlamenta v novi obliki, je bila pomembna tudi zunanja podoba, oz. vtis, ki so ga o delu DZ dobili volivci. Morda je bila in je še danes največja težava volivcev pri opazovanju, razumevanju in ocenjevanju dela pogostost najrazličnejših pro-ceduralnih zapletov in občutek nagajanja poslancev drug drugemu. Drugi mandat je Gašparič označil z naslovom *Drugo mandatno obdobje – šibkost velike koalicije*. To je bil tisti sklic, ki nam je ostal v spo-minu po svojem razburljivem začetku s prestopom Cirila Pucka in kasetno afero Pavla Ruparja. Mandat se je končal s padcem vlade Janeza Drnovška. Tretji in četrti mandat je Gašparič označil kot mandata v znamenju leveice in nato v znamenju desnice. Tretji mandat je bil v znamenju leveice, ko je LDS Jane-za Drnovška jeseni 2000 premočno zmagala, četrti mandat pa je bil v znamenju desnice, ko se je po vo-litvah leta 2004 prvič, z izjemo kratke vlade Andre-

